

VITTEPRAETJE

Het kwartaalblad van
Oudheidkundige Vereniging

Herderewich

VITTEPRAETJE

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging HERDEREWICH

Postbus 210.....3840 AE Harderwijk

E-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl

GIRO 3036192

Met in dit nummer:

Verenigingsnieuws	2
Dini Schaftenaar-ter Weer	8
Harderwijkers en/of Hierders (37)	18
Nederlandsche Jaerboeken (11)	24
Het karakter van de Plooierijen in Gelderland	26
Hoe komt de Hondegatstraat aan zijn naam?	32
Van alles wat ver-EEUW-igd (41)	33
Verhalen van Veteranen	42

Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1262
Randschrift: "sigillum burgensium de herderewich"

VOORZITTER HERDEREWICH KONINKLIJK ONDERSCHEIDEN

De voorzitter van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich, de heer N.C.R. de Jong ontving woensdag 29 april j.l. een Koninklijke onderscheiding voor al zijn werkzaamheden, voornamelijk voor onze vereniging. Als nieuw lid in de Orde van Oranje-Nassau werd hem deze onderscheiding in het Gemeentehuis opgespeld door de burgemeester van Harderwijk, de heer J.C.G.M. Berends, in aanwezigheid van familie, vrienden en bekenden. De 66-jarige Niek de Jong ontplooid/ontplooit activiteiten op het terrein van politiek, onderwijs, cultuurhistorie en ouderenwelzijn.

Hij zet zich nog steeds in voor de Gemeentelijke Monumentencommissie, Straatnamencommissie, Open Monumentendag, SWO, klankbordgroep Waterfront, Stichting Vrienden van de Grote Kerk en Herderewich. Van onze vereniging is hij al vele jaren voorzitter. "Een vergaardertijger", zo omschreef de burgemeester Niek in zijn inleiding. Vele uren actief voor de gemeenschap in vrijwilligerswerk, onmisbaar voor onze samenleving. Maar ook samenwerking met anderen als geheel is een kostbaar goed voor Harderwijk. De gelukkige voorzitter werd daarna onder groot applaus gedecoreerd.

Niek de Jong, in gezelschap van zijn echtgenote, heeft zojuist de onderscheiding van burgemeester Berends in ontvangst genomen

Nieuw bestuur, grootse plannen

Na de laatste ledenvergadering heeft het bestuur van Herderewich een aantal wijzigingen ondergaan. Bert van Dorp heeft zich teruggetrokken en nieuw zijn Piet Stellingwerf in de functie van vicevoorzitter en Barend Kappers in de functie van secretaris. Beiden zijn hartelijk welkom om de gelederen van Herderewich te versterken.

De Oudheidkundige Vereniging wil in de toekomst haar basis verbreden. Dat betekent een grotere betrokkenheid creëren vanuit Hierden, het verkrijgen van meer structurele inkomsten door een groter aantal leden en het vergroten van het aantal actieve leden.

Ook wil de vereniging de zaken intern beter vastleggen en structureren. Zo komt er een reglement voor de taakverdeling binnen het bestuur en zal worden gewerkt aan een redactiestatuut voor het Vittepraetje. Er is vooral ook behoefte aan mensen die binnen de vereniging een aantal vrijwillige taken willen uitvoeren, zodat niet alles op steeds dezelfde schouders komt te rusten. Bent u dus op zoek naar zinvol, educatief en leuk vrijwilligerswerk, meldt u dan aan bij Herderewich!

Bestuur Herderewich in de nieuwe samenstelling. Staande v.l.n.r. M. v.d. Heijden-Staats, P. Stellingwerf, J. de Jong, Th. v.d Heijden, J. de Groot, N. de Jong. Gehurkt T. Bakker, B. Kappers

Agenda Herderewich

De zomer is een drukke periode en in de komende tijd is er weer een boeiende agenda in Harderwijk en omstreken. Bij veel evenementen staat 'historie' centraal of zijn er in elk geval historische roots. Denk aan de Hanzedagen, Veteranendag en Visserijdagen. Op veel evenementen is Herderewich present met een kraam en ook ons nieuwe onderkomen, de Vischpoort is regelmatig geopend. Voor de goede orde de agenda voor de komende periode:

13 Juni	Aaltjesdag
27 juni	Veteranendag
15 juli	Hanzedagen
22 juli	Hanzedagen
29 juli	Hanzedagen
5 augustus	Hanzedagen
29 augustus	Visserijdag
12 september	Open Monumentendag
10 oktober	Najaarsexcursie naar Haarlem
28 oktober	Lezing : Straatleven in de Middeleeuwen
26 november	Lezing : Kolonisten uit Harderwijk

Op de meeste van deze dagen is de Vischpoort geopend en kunt u er terecht voor informatie, boeken of om lid te worden van Herderewich.

Op deze plaats kan uw advertentie staan!

**Neem vrijblijvend contact op over onze
advertentietarieven.**

Tevens een link naar uw website vanaf

www.herderewich.nl

Voor vragen : redactie@herderewich.nl

De rol van het buurtleven in het middeleeuwse Utrecht

Op 28 oktober 2009. Catharinakapel, 20.15 uur

Door Llewellyn Bogaers

De laatmiddeleeuwse samenleving was in zekere zin laagdrempeliger dan de onze. De stad was onderverdeeld in buurten.

De burens waren verantwoordelijk voor heel wat zaken die tegenwoordig bij de overheid berusten. Samen zorgden de burens voor een veilige straat en brandveiligheid. Ook hadden zij een belangrijke taak rond geboorte en sterven. Bovendien organiseerde de buurt de jaarlijks terugkerende feesten als Vastenavond en Sint Maarten. Om dit alles in goede banen te leiden was er een buurtbestuur.

De rechten en plichten van buurtbewoners waren hecht verankerd in buurschaptradities en soms nader in reglementen omschreven. Dit stelsel zorgde ervoor dat nieuwkomers goed konden integreren: zij wisten precies wat er van hen verwacht werd. Het buurtleven was niet statisch. Een vraag die dan ook in de powerpointlezing aan de orde zal komen is hoe de Opstand en Reformatie doorwerkten in deze mini-samenleving.

Llewellyn Bogaers is cultuurhistorica. Zij is op 19 maart 2008 gepromoveerd op een proefschrift, getiteld *Aards, betrokken en zelfbewust. De verwevenheid van cultuur en religie in katholiek Utrecht, 1300-1600*. Het boek bestaat uit twee delen. Voor de meeste lezers volstaat deel 1 (€ 49,95). Deel 2 met de bijlagen en noten is voor de liefhebbers (€ 19,95). Beide delen zijn op de avond zelf te koop. Er zal een korte signeersessie zijn.

GILDE VAN HARDERWIJKER STADSGIDSEN

Stadswandelingen
het hele jaar door

V Y D E R

INLICHTINGEN: VVV HARDERWIJK 0341-426666 WWW.STADSGIDSENIARDERWIJK.COM

Harderwijkse kolonisten in Zuidwest Drenthe

Op 26 november 2009. Catharinakapel, aanvang 20.15

Door Wil Schackmann

Bij het woord 'kolonie' denk je aan een ver land aan de andere kant van de aardbol. Maar vanaf 1818 trekken ook Harderwijkse kolonisten naar Zuidwest Drenthe. Met financiële steun van de beter gesitueerde Harderwijkers proberen zij daar een nieuw bestaan op te bouwen in nieuw-opgerichte koloniën als Frederiksoord en Willemsoord. Wil Schackmann schreef het boek *De proefkolonie, vlijt, vaderlijke tucht en het weldadig karakter onzer natie*. Daarin weet hij dankzij het archief van de Maatschappij van Weldadigheid heel 'dichtbij' de eerste bewoners van de koloniën te komen en volgt hij bijna van dag tot dag hun belevenissen en hun gevoelens bij de 'weldadigheid' die ze ondergaan. Het Historisch Nieuwsblad schreef: 'Het komt niet vaak voor dat een historicus het leven van gewone mensen uit de tijd voor de twintigste eeuw kan beschrijven. Daarom is Schackmanns boek buitengewoon waardevol.' Op donderdagavond 26 november vertelt hij bij Herderewich over de subcommissie van weldadigheid Harderwijk en over het leven op de kolonie aan de hand van de belevenissen van Harderwijkse kolonisten.

Over de eerste Harderwijker, Dirk Klaver, die een 'brave werker' is, maar wiens zoon verkering krijgt met de dochter van een opstandige Amsterdamse kolonist en dan betrokken raakt bij oproer en de spinbaas voor 'een bloedzuiger, een bloedhond en dergelijke' uitmaakt; over Harderwijkse kolonisten die in botsing komen met de strenge koloniale discipline ten aanzien van drankgebruik en sex voor het huwelijk, maar ook over een Harderwijker die het tot wijkmeester brengt en over Hendrik Zevenbergen die zelfs een tijdje mag ruiken aan het bestaan van 'vrijboer'. En over het lot van door Harderwijk in de kolonie geplaatste weeskinderen, van wie het sommigen goed en sommigen minder vergaat.

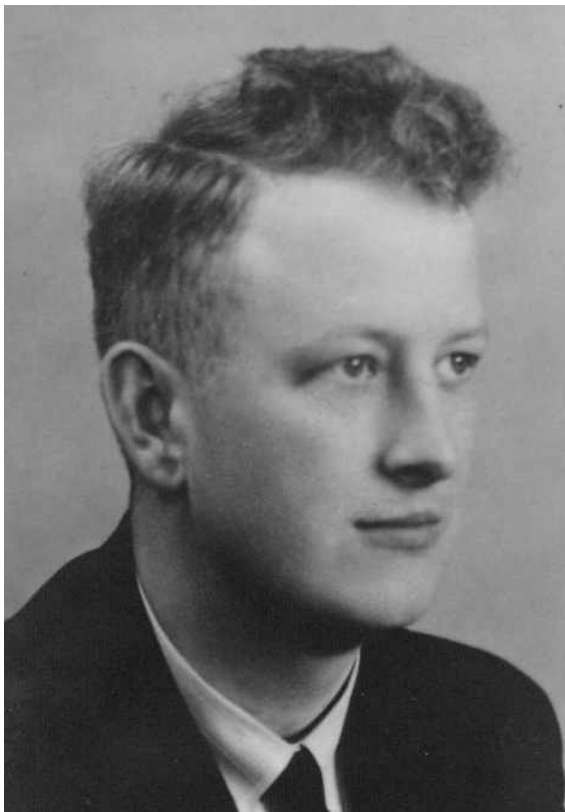
Voor meer informatie: www.deproefkolonie.nl

Dini Schaftenaar-ter Weer

door Johan van Sonnen

De volgende dag om twaalf uur moesten we ons in rijen van drie opstellen. 'Dat is het dan, Dini' dacht ik, 'dat is dan het einde, hier word je doodgeschoten. Je houdt je op zo'n moment met heel praktische zaken bezig. Niet in de voorste rij gaan staan en niet in de achterste', zei ik tegen mezelf. 'Laat ik de middelste rij nemen, dat is het veiligst. Toen ik daar stond, was ik er vooral druk mee dat ik geen enkele identificatie had. Straks ben je dood, en dan weet niemand wie je bent...'

Dini Kranenburg-ter Weer was een markante persoonlijkheid die tot op 90-jarige leeftijd actief was in het bowlingcentrum in Harderwijk. Toch zullen veel mensen haar nog kennen als de vrouw die jarenlang de juwelierswinkel Schaftenaar beheerde.

Gijs Albertus Schaftenaar

Gijs Albertus Schaftenaar was de eigenaar van de juwelierswinkel op de Markt in Harderwijk. De op 3 oktober 1909 in Harderwijk geboren Schaftenaar nam de winkel over van zijn vader. In 1937 trouwde hij met Dini ter Weer. Samen woonden ze boven de winkel. Op vrijdag 10 mei 1940, 's morgens om 3.55 uur, overschreden de legers van het Derde Rijk de Nederlandse grens.

Het Nederlandse leger was onvoldoende voorbereid op een oorlog. De Duitsers waren op alle punten superieur, in materieel en in manschappen. Op 14 mei om ongeveer half 4 's middags werd de capitulatie van het Nederlandse leger bekend gemaakt door generaal Winkelman. In heel Nederland werd de strijd gestaakt met uitzondering van Zeeland waar nog vijf dagen werd doorgevochten.

In de meidagen van 1940 lag Harderwijk op een veilige afstand van het front. De huzaren, afkomstig uit de Jan van Nassaukazerne, vochten dapper tegen de Duitsers nabij Nijkerk en Voorthuizen. Zij konden echter niet verhinderen dat Harderwijk in Duitse handen viel. De Duitsers trokken op de 14de mei met een legerauto en vier militairen de stad binnen. De capitulatie betekende echter niet het einde. Voor de meeste Harderwijkers ging het leven gewoon door, net als voor veel andere mensen in Nederland.

De ingetogen Veluwnaar liet weinig zien van zijn gevoel tegenover de Duitsers. Toch had men haat tegenover de bezetters, maar liet dit niet merken. Daarom gingen er velen in de illegaliteit.

Geruisloos en geheim, een combinatie die alleen gaat als er een formidabele dekmantel is. Via Wouter van Dam, een van de grootheden uit het Harderwijkse verzet, rolde Schaftenaar in het verzet. De juwelierszaak diende als een onderduikadres, iets wat Dini Schaftenaar zich pas later realiseerde.

Verschillende mensen van zowel Vrij Nederland als de Rolls Royce groep kwamen over de vloer van de winkel, die als uitvalbasis diende. 's Nachts sliepen er mensen in de werkplaats. De onderduikers waren meestal al vroeg weer vertrokken. De werkplaats diende overigens ook als een vergaderruimte waar belangrijke vergaderingen plaatsvonden tussen verschillende 'klanten'.

Met de winkel als dekmantel konden belangrijke berichten worden uitgewisseld en konden personen de winkel onopvallend binnenlopen. Het mocht niet opvallen, want de Duitsers bevonden zich in de Concertzaal schuin tegenover de winkel.

Gerrit Jan Schutten

Gerrit Jan Schutten was op 29 december 1919 geboren in Enschede. Hij was als ambtenaar werkzaam op het belastingkantoor in Hengelo en hij was verloofd met de zus van Dini ter Weer. Schutten was ex-militair en toen het Nederlandse leger in krijgsgevangenschap werd geroepen, weigerde hij te gaan. Hij dook onder bij zijn zwager Schaftenaar in Harderwijk, onder de schuilnaam Gerrit Jan Assink. Onder deze naam is hij gevallen voor onze vrijheid. Hij droeg tijdens zijn overlijden zijn vervalste persoonsbewijs met de naam Gerrit Jan Assink bij zich. Achteraf is bekend geworden dat hij eigenlijk Gerrit Jan Schutten heette. Assink was de meisjesnaam van zijn moeder. Samen met Schaftenaar verzorgde hij de verspreiding van Vrij Nederland op de Noordwest Veluwe. Daarnaast was hij actief bij koeriersdiensten en het bieden van hulp aan onderduikers.

Rolls Royce groep

De Rolls Royce groep was een spionagedienst in de illegaliteit. De opdracht van de groep was het bespieden van de Duitsers en daaruit logische conclusies trekken. De groep wilde vooral weten:

- De indeling van de Duitse troepen in hoger verband
- De legering van die troepen
- De verplaatsing van die troepen
- De Duitse stellingen
- De toestand van wegen, spoorwegen en waterwegen
- De mate van strijdvaardigheid der Duitse troepen, hun munitie, Voorraden en de ontwikkeling van nieuwe wapens

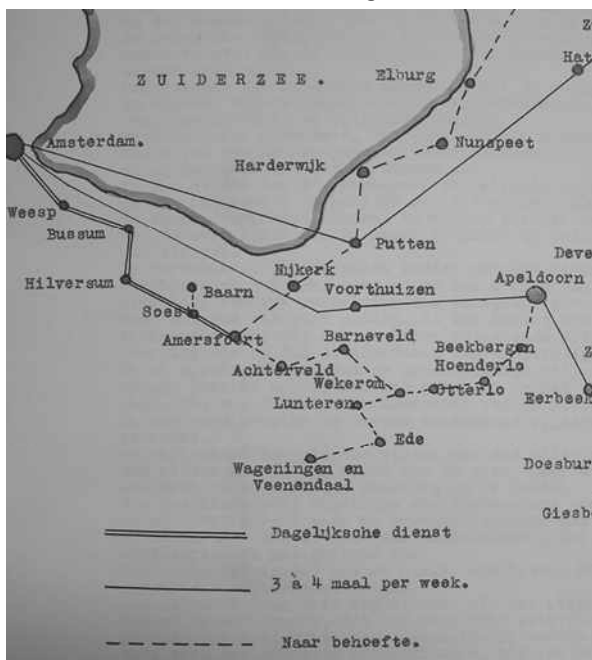
Een spionagedienst kan niet bestaan zonder goede verbindingen. Tijdens de oorlogsjaren is de verbinding vaak een groot probleem. Treinen rijden nauwelijks meer, bussen en auto's rijden onregelmatig en gezonde mannen moeten onderduiken. Daarom waren er veel vrouwelijke koeriers die op de fiets geheime berichten van plaats naar plaats brachten.

Zo zijn er veel berichten van en naar Harderwijk verzonden. Deze berichten gingen veel via de winkel van Schaftenaar. De zaak stond bekend als een postadres, waar berichten tussen het noorden en oosten via koeriersters werden uitgewisseld. Dini Schaftenaar was koerierster voor de Rolls Royce groep. Zij wist zich 60 jaar na dato nog haar postadres in Nunspeet te herinneren, Albertlaan nummer 14, het woonadres van Opa Bakker, de grondlegger van het Verscholen Dorp. Voor het Verscholen Dorp verzorgde zij vaak de levensmiddelen en diverse verzetskrantjes o.a. Vrij Nederland en Strijdend Nederland.

Onderduiken

Naast de activiteiten in de Rolls Royce groep was mevrouw Schaftenaar ook actief met het zoeken naar onderduikadressen. Ze kwam in contact te staan met ds. Leendert Overduin uit Enschede. Leendert Overduin heeft naar schatting zo'n 700 tot 800 Joden weten te redden, wat neerkomt op zo'n 40% van de Joodse gemeenschap uit Enschede. Zo kwam het dat onderduikers uit Enschede in Harderwijk terecht kwamen.

In Harderwijk werden onderduikers door Dini Schaftenaar van geld en bonkaarten voorzien.

Arrestaties op de Veluwe

De arrestatie van Schaftenaar is een gevolg geweest van eerdere arrestaties. Schaftenaar is opgepakt t.g.v. een domino-effect dat begonnen is met arrestaties op het landgoed Old Putten in Elburg. Deze arrestaties zijn vermoedelijk te wijten aan de in november 1944 gearresteerde Berend Dijkman, die districtscommandant was in deze regio. Dit moet overigens met enige reserves worden aangenomen. Feit is dat de SD op de hoogte was van de Rolls Royce lijn en dat Old Putten hiervan een postadres was. Zo volgden de arrestaties op Old Putten.

Begin 1945 was het erg onrustig op de Veluwe. De illegaliteit kreeg een waarschuwing dat de Duitsers hen op de hielen zaten. De waarschuwing was afkomstig van de verzetsgroep uit Hulshorst, die geleid werd door Joop Migchelsen. Joop Migchelsen was de broer van Jaap Migchelsen, die in Harderwijk wonderbaarlijk werk deed als directeur van het Arbeidsbureau. Op 13 februari 1945 werd de groep uit Hulshorst opgerold. Alleen Joop Migchelsen wist de dans te ontspringen. Toch was dit niet het einde. Ook stonden in Elburg overvalwagens klaar om een huiszoeking te doen bij landgoed Old Putten. Hier was op dat moment net een koerierster aanwezig en samen met andere arrestanten werd zij naar de Willem III kazerne gebracht te Apeldoorn. Hier werd de koerierster tijdens de verhoren zwaar mishandeld. Tijdens de verhoren heeft ze de naam van Opa Bakker genoemd, waarvan het adres bekend was bij de SD. Zodoende werd Opa Bakker op 13 februari gearresteerd.

Hierbij bleef het niet want op 15 februari 1945 stonden de overvalwagens op de Markt in Harderwijk. De koerierster heeft vermoedelijk tijdens de verhoren verteld dat de winkel van juwelier Schaftenaar haar postadres was. In Harderwijk werden Gijs Albertus en Dini Schaftenaar gearresteerd met hun zwager Gerrit Jan Schutten en de bij hen inwonende eerste luitenant Perelaer. De vrouw van Perelaer werd ongemoeid gelaten, hoewel zij Joods was. Het vreemde was, dat mevrouw Schaftenaar in de nacht tevoren alles zich in een droom heeft zien afspeelen.

Een stuk of dertig Duitsers stormden met een hoop geschreeuw het huis binnen en arresteerden de heer en mevrouw Schaftenaar, Gerrit Jan Schutten en luitenant Perelaer. Ze werden met een drie-tonner naar de Willem III kazerne gebracht in Apeldoorn. Dini Schaftenaar werd ondergebracht in een oud schoollokaal. Schaftenaar en Schutten waren ergens anders en Perelaer is op transport gesteld richting Duitsland. Dini Schaftenaar heeft haar man voor het laatst gezien toen zij naar het verhoor ging en hij daar net vandaan kwam.

Hij zag er slecht uit en was zwaar mishandeld en vroeg haar of zij ook mishandeld was. Dini antwoordde ontkennend, een leugentje om haar man niet met haar verdriet op te zadelen. Dat was de laatste keer dat ze met elkaar spraken.

Ondanks dat de Duitsers er alles aan deden om Dini Schaftenaar te laten praten, kregen ze niets uit haar. Ze is op transport gesteld naar Westerbork. Hier werd ze tewerk gesteld. Toen de geallieerden naderden moesten de vrouwen uit Westerbork naar het oosten lopen, waar ze dienden als menselijk schild voor de Duitsers. Deze hele tocht is bijgehouden door de Binnenlandse Strijdkrachten die de vrouwen niet uit het oog verloren. Toen ze in Grijskerk waren, werden ze bevrijd door de Canadezen. Met Bert Schaftenaar liep het minder goed af. Hij is door de Duitsers zwaar mishandeld om informatie te krijgen over andere verzetsmensen. In tegenstelling tot zijn vrouw sloeg Bert door. Hij noemde de naam van een koerierster die op dat moment gelukkig niet thuis was, waardoor het doorslaan van Bert geen verdere gevolgen heeft gehad. Van de vier gearresteerden was Dini de enige die het kon navertellen. Zij heeft de oorlog overleefd, maar heeft er veel littekens aan overgehouden.

Hun huis was, op een tafeltje na, helemaal leeggehaald. Ook de winkel was leeggeroofd. Luitenant Perelaar is tijdens het transport naar

Duitsland overleden aan de gevolgen van uitputting. Gerrit Jan Schutten en Gijs Albertus Schaftenaar zijn voor het einde van de oorlog, als vergeldingsactie, gefusilleerd.

Algemene kennisgeving.
 Met innerlijke droefheid geven wij kennis dat 2 Maart j.l. te Varsseveld zijn gefusilleerd mijn lieve Man, onze Schoonzoon en Zwager

GIJS ALBERTUS SCHAFTENAAR,
 oud 35 jaar.
 Harderwijk:
 B. C. J. SCHAFTENAAR-ter Weer.

Hengelo:
 N. TER WEER.
 B. F. D. TER WEER-
 Textor.
 F. A. M. A. TER WEER.
 en mij lieve verloofde, onze a.s. Schoonzoon en zwager

GERRIT JAN SCHUTTEN
 oud 25 jaar.
 Hengelo:
 F. A. M. A. TER WEER.
 N. TER WEER.
 B. F. D. TER WEER-
 Textor.

Harderwijk:
 B. C. J. SCHAFTENAAR-ter Weer.

Hengelo, 28 April 1945.
 Ir. M. Schefferlaan 43.

Algemene kennisgeving.
 Met grote droefheid geven wij kennis, dat 2 Maart j.l. te Varsseveld is gefusilleerd, onze lieve Zoon, Broer, a.s. Zwager en Verloofde

GERRIT JAN SCHUTTEN
 oud 25 jaar.
 Enschede:
 H. SCHUTTEN Sr.
 A. SCHUTTEN-Assink.
 H. SCHUTTEN Jr.

Scheemda:
 G. HAAYER.

Hengelo:
 F. A. M. A. TER WEER.

Enschede, 28 April 1945.
 Pathmossingel 124.

Tijdens deze vergeldingsactie werden 46 gevangenen uit gevangenis De Kruisberg uit Doetinchem gehaald en op een boerenerf in Varsseveld gefusilleerd.

De gevangenen hadden nog een laatste verzoek. De mannen vroegen of ze nog enkele laatste woorden mochten schrijven. Dit werd hen geweigerd. *De SS en de soldaten waren min volk, dat zich vermaakte over de slachtoffers.* Tot de personen die gefusilleerd zijn, behoorden drie mensen die te maken hadden met het verzet in Harderwijk. Dit waren Bert Schaftenaar, Gerrit Jan Schutten en Wouter van Dam. Ze werden met een grote verhuiswagen, geboeid, naar de plek toe gereden. Op de plek werd de eerste groep het land opgedreven en meteen neergeschoten. Een tweede en derde groep zou volgen. De slachtoffers zijn door vier boeren uit de omgeving in een massagraf begraven op het kerkhof te Varsseveld. Bij onderzoeken na de oorlog verklaarden de Duitsers dat de executie volgens de regels had plaatsgevonden. Een van de weinige getuigen was boer Kraaijenbrink. Na de bevrijding heeft hij een brief geschreven naar mevrouw Kortlang uit Ermelo, die haar man en twee broers bij de executie verloor, waarin hij vertelt over de gebeurtenissen. Volgens hem vond de executie plaats tussen half 8 en 8 uur 's ochtends.

'Het was 's morgens tegen acht uur. We waren met ons werk opgehouden en zouden gaan eten. Door bezigheden had ik de laatste vijf minuten niet gezien wat er zich buiten het huis afspeelde. Toen ik binnenkwam en door 't raam keek zag ik een grote gesloten vrachtauto staan op de zandweg naast ons huis. De achterdeuren stonden open en ongeveer 15 mannen stonden er, met de handen op de rug, achter. Daaromheen wemelde het van Duitschers en Hollandse S.S. Verscheidene militaire auto's en motoren stonden in de omgeving van ons huis, ook kwamen er van Aalten twee vrachtwagens met Duitse soldaten. U begrijpt dat wij schrokken en niet het besef van hadden of begrepen wat er zou gebeuren. U vraagt misschien hoe het mogelijk is dat we niet doorzagen wat er ging gebeuren. Nu laat ik u zeggen, wij waren heel wat gewend. Gewelddenarijen van de Duitschers waren aan de orde van den dag, razzia's en het versjouwen van mannen maakten we geregeld mee. Ik begreep niet wat ik zag. 't Was een heldere morgen en reeds hoorde ik de Tommies ook in de lucht en ik vreesde een aanval omdat er zooveel auto's en soldaten bij huis stonden. Ook had ik nog Rotterdamsche onderduikers in huis, u begrijpt dat ik niet erg gerust was.

De Duitse soldaten kropen zo dicht mogelijk voor ons huis aan met het oog op het luchtgevaar en daardoor kon ik van de mannen die uit de vrachtwagen kwamen niets meer zien. Want de Duitsers stonden voor het raam waardoor wij de slachtoffers zouden hebben kunnen zien. Wij zijn met de kinderen naar de kelder gegaan, de enige plaats in huis die nog beschutting kon bieden bij beschieting vanuit de lucht. Ongeveer 10 minuten later hoorde ik een salvo en toen begreep ik wat er gebeurd was. Na enige minuten kwam het tweede salvo. Ik ben toen naar achter gelopen en ik zag door de openstaande achterdeur de slachtoffers liggen op ons tarweveld. Onmiddellijk na de salvo's hoorde ik korte schoten knallen waarmee de slachtoffers werden nageschoten.

Toen het fusilleren voorbij was mochten we weer buiten komen. Ze hebben de doden ongeveer 2½ uur laten liggen, ik ben niet dicht bij geweest want er stond al die tijd een wachtpost bij.

Vanaf 25 meter kon ik zien wat er gebeurd was; de mannen waren van achteren door het hoofd geschoten en allen voorover gevallen. Zo lagen ze in rijen opgesteld. Hun dood was wreed en gevoelloos. Van velen was het hoofd beschadigd en waren er hersenen uitgevallen. Voordat ze werden begraven, werden de boeien, waarmee de slachtoffers de handen op de rug waren gebonden, losgemaakt. Dit gebeurde na de executie, tegen de regels in.

De grond op de akker was doordrenkt met bloed. Er was tarwe gezaaid en toen na maanden de tarwe rijp was, was de plaats duidelijk te herkennen, omdat de halmen ter plaatse langer waren en boven de andere uitstaken.'

De wagen met het stoffelijk overschot van Bert Schaftenaar bij de rouwdienst in Harderwijk

Op 4 mei 1945 komen de stoffelijke overschotten van Bert Schaftenaar en Wouter van Dam terug in Harderwijk. Ze zijn met de Puttenaren Van Grevengoed en jhr. Van Geen en Luther Kortlang uit Ermelo, uit Varsseveld gehaald, om hier begraven te worden.

Dini Schaftenaar arriveerde in mei 1945 in Harderwijk. Ze kwam te laat voor de rouwdienst Van haar man. Zoals gezegd zette ze na de oorlog de zaak voort.

*Weinig nemen en veel geven.
Altijd hartelijk en warm.
Geslaagd ben je in jouw leven,
je hebt ons een goed voorbeeld gegeven.*

Bedroefd, maar dankbaar voor alles wat zij voor ons heeft betekend, geven wij u kennis dat toch nog onverwacht is overleden onze lieve tante en oud-tante

**Berendina Catharina Jenneken
Kranenburg - ter Weer**
Dini
weduwe van J. Kranenburg,
eerder weduwe van G.A. Schaftenaar

in de leeftijd van 91 jaar.

Enschede: Berthilde van Stralen
Enschede: Hans en Karin van Stralen
Mark en Jolanda
Robert en Judith
Loes
Niek

22 januari 2006
Clarendallaan 12, Harderwijk
Corresp. adres: Mevr. B.J. van Stralen
J.W. Racerstraat 14
7514 AV, Enschede

*Onze tante is opgebaard in rouwcentrum
"Schaftenaar", Deventerweg 103 te
Harderwijk.*

Gelegenheid tot condoleren aldaar donderdag 26 januari van 18.00 uur tot 18.30 uur; tevens in de ontvangkamer van het crematorium, na afloop van de plechtigheid.

De crematieplechtigheid zal gehouden worden vrijdag 27 januari om 12.00 uur in crematorium "Heidehof", Englanderholt, 95 te Ugchelen (gem. Apeldoorn).

Wij nodigen u uit hierbij aanwezig te zijn.

In 1962 hertrouwde ze en nam de naam van haar tweede echtgenoot, Kranenburg aan. Hij overleed in 1977.

Op 30 december 2005 heb ik haar geïnterviewd. Ik heb haar beloofd om mijn artikel aan haar te laten lezen wanneer het gereed was. Dit heeft niet meer mogen plaatsvinden.

Na een kort ziekbed overleed Dini Kranenburg op 22 januari 2006. Vermoedelijk ben ik één van de laatsten geweest die haar heeft gesproken over de donkere tijden tijdens de bezetting.

Gebruikte bronnen:

NIOD archieven
Archief Vrij Nederland
Archief Rolls Royce
Knipselkranten met betrekking tot Schaftenaar

Gelders Archief
Collectie Boeree

Gemeentearchief Harderwijk
Gemeentearchief Nunspeet

Boeken:

Th. A. Boeree *Kroniek van Ede* (1949)
L. de Jong *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*
(1969-1991)
G. Wentzel *Veluws Oorlogs Dagboek* (1972)
H. Kraaijenbrink *Politierapport 1940-1945* (1986)
B.A. van Kuik, bewerkt door L. Mulder *Harderwijk in oorlogstijd* (1995)
J. van Hell *Niet alléén op 4 mei* (2002)
A. Visser *Het Verscholen Dorp* (2004)
J.L. Bloemhof *Amersfoort '40 – '45* (2005)
J. Thijssen *Het Verborgen Dorp* (2005)
L.J. Veen *Rechtvaardigen onder de Volkeren* (2005)

Personen:

Dhr. H. Arendsen †
Mevr. B.C. J. Kranenburg – ter Weer †
Dhr. J. Roggeveen †
Dhr. E. Brandsen

Overig:

De Opmaat Maart 1996
OGS Nederland
Arent Thoe Boecop Nummers 57 t/m 59
www.fietsenindeachterhoek.nl

Fotoverantwoording:

Collectie Boeree
Dini Kranenburg – ter Weer
Eigen foto's

Harderwikers en/of Hierders (37)

R. Uittien-Jacobs

Hier volgt weer eens een kwartierstaat, waaruit blijkt, dat mensen uit Harderwijk/Hierden veel voorouders hebben uit de regio. Het zal u opvallen dat voor 1742 in Ermelo geen huwelijken bekend zijn, ook is daar voor circa 1700 geen moeder vermeld bij de dopen. Eigenaardig, want die was bij de geboorte toch de belangrijkste. Maar we moeten roeien met de riemen die we hebben.

U zult ook merken, dat er in deze omgeving veel kwartierherhaling voor komt. Hieruit blijkt maar weer, dat we toch allemaal een beetje aan elkaar verwant zijn. De kwartierdraagster is Gijsbertje PRINS de grootmoeder van mevrouw G. Verwijs-ten Hove, één van de leden van de werkgroep genealogie van onze vereniging. Tenzij anders vermeld zijn alle geboorten, huwelijken en overlijdens te Harderwijk en alle dopen Hervormd.

Generatie I

- 1 **Gijsbertje PRINS**, geboren, 24-8-1886 en overleden, 1-11-1964, begraven 5-11-1964. Gehuwd op 23-3-1910 met **Abraham ten HOVE**, landbouwer, arbeider, geboren op 26-2-1885, overleden op 23-4-1969. Het gezin woonde Tonsel S 45, Hierdenseweg 22, Zandsteeg 23 en Deventerweg 5. Uit dit huwelijk:
 1. **Jannetje**, geboren op 27-7-1910, overleden 15-12-1982 te Putten. Gehuwd op 20-12-1933 met **Antonie DOOIJE WEERD**, 26 jaar oud, timmerman, geboren op 7-9-1907, overleden 18-5-1970. Ze woonden Luttekepoortstraat 9, Deventerweg 5, Verlengde Kampweg 21 (later werd dit Boekhorstlaan 21). Zoon van **Antonie DOOIJEWEEERD**, arbeider, eendenhouder, en **Maria MEEBOER**.
 2. **Willem**, geboren op 3-11-1912 en overleden op 13-12-1986. Gehuwd op 13-8-1942 te Ermelo met **Evertje DOPPENBERG**, geboren op 7-10-1912 te Ermelo, overleden op 16-10-2003, dochter van **Jannes DOPPENBERG**, landbouwer, en **Geertje NIJEBOER**.
 3. **Hendrik**, geboren, augustus 1914, overleden 27-10-1914.
 4. **Teuntje**, geboren op 25-4-1917 en overleden op 2 3-4-1929.
 5. **Hendrik**, geboren op 25-11-1920, overleden op 25-04-1999 te Ermelo. Gehuwd met **B. Veleke**.

6. **Abraham**, geboren op 27-10-1922, overleden op 1-11-2005. Gehuwd op 12-3-1947 met **Theodora Gerards**, geboren op 28-7-1917, overleden op 3-9-2007. Zij vertrok op 7-4-1937 naar Hilversum tot 6-9-1937, dochter van **Evert Gerards**, arbeider, landbouwer, rijkswerkman bij Defensie op de wapenkamer en **Alijda uit de BOSCH**.

Generatie 11 OUDERS

- 2 **Willem PRINS**, arbeider, landbouwer, geboren op 14-8-1854 te Ermelo, overleden op 19-11-1914 en begraven op 24-11-1914. Ze woonden eerst in de Haverstraat, later in de Vulderstraat. Gehuwd op 26-9-1883 met
3. **Teuntje KLAASSEN**, geboren op 8-11-1865, overleden op 28-06-1957 te Zutphen, begraven op 2-7-1957. Gehuwd (2) op 5-7-1916, gescheiden na 5 jaar op 19-12-1921 van **Willem GERARDS**, arbeider, metselaar, geboren op 1-2-1858 en begraven op 12-3-1955.

Generatie 111 GROOTOUDERS:

- 4 **Jan PRINS**, arbeider, geboren 13-2-1819 te Ermelo, overleden op 6-4-1898 te Harderwijk (Tonsel). Gehuwd op 20-8-1852 te Ermelo met
- 5 **Gijsbertje RAKHORST**, geboren op 31-7-1828 te Putten, overleden op 25-11-1890.
- 6 **Rokus KLAASSEN**, voerman, daghuurder, geboren op 3-3-1823, overleden op 25-8-1899. Gehuwd (1) op 9-8-1854 met **Jentje POLINDER**, dienstbode, geboren circa 1830 te Doornspijk, overleden op 9-11-1855 te Nunspeet. Gehuwd (2) op 20-5-1857 met
- 7 **Hendrika NATTE**, geboren op 13-1-1829 te Ermelo, overleden op 25-3-1888.

Generatie 1V OVERGROOTOUDERS:

- 8 **Gerrit PRINS**, landbouwer, geboren op 22-12-1783 te Ermelo, gedoopt op 26-12-1783 te Ermelo, overleden op 24-3-1868 te Ermelo. Gehuwd voor de kerk op 18-5-1806 te Ermelo met
- 9 **Fennetje Hartgers HAMER**, geboren op 3-9-1778 te Ermelo, gedoopt op 6-9-1778 te Ermelo, overleden op 19-1-1850 te Ermelo/Horst.

- 10 **Willem RAKHORST**, geboren op 23-2-1788 te Putten, overleden op 6-11-1849 te Putten. Gehuwd op 6-5-1816 te Putten met
- 11 **Beertje LUBBERTS (BAKKER)**, geboren op 31-7-1784 en gedoopt op 1-8-1784 te Putten, overleden op 20-3-1849 te Putten.
- 12 **Peter KLAASSEN**, daghuurder, geboren op 28-4-1791, gedoopt op 12-5-1791, overleden op 17-2-1866.
Gehuwd (2) op 19-2-1829 met Elisabeth Hermina RIEGER, geboren 20-2-1800 en gedoopt op 23-2-1800 te Arnhem, overleden 2-2-1858. Gehuwd (1) op 1-2-1822
- 13 **Trijntje VINK (de LEEUW)**, geboren op 3-3-1791 te Zaandam, overleden op 11-12-1828.
- 14 **Leendert NATTE**, geboren op 6-1-1783 te Elkerzee, Schouwen, overleden op 5-10-1853 te Ermelo. Gehuwd op 3-3-1821 te Ermelo met
- 15 **Theunisje van MUIJEN**, geboren op 6-12-1800 te Ermelo, gedoopt op 14-12-1800 te Ermelo en overleden op 13-7-1858.

Generatie V BETOVERGROOTOUDERS:

- 16 **Jan WOUTERSEN (PRINS)**, gedoopt op 3-9-1752 te Putten. Ondertrouwd op 20-4-1781 en getrouwd op 6-5-1781 te Ermelo met
- 17 **Woutertje GERRITS**, gedoopt op 8-2-1756 te Ermelo.
- 18 **Hartger JANSEN (HAMER)**, gedoopt op 24-1-1740 te Ermelo/Horst.
Ondertrouwd op 21-2-1766 te Ermelo en gehuwd voor de kerk op 19-3-1766 te Ermelo met
- 19 **Aaltje Jans**, gedoopt op 13-12-1744 te Ermelo/Horst, overleden op 6-2-1818 te Ermelo.
- 20 **Gijsbert Hendriksen RAKHORST**, gedoopt op 26-7-1739 te Beekbergen, overleden op 20-2-1810 Putten.
Gehuwd voor de kerk op 3-11-1771 te Putten met
- 21 **Teunisje WILLEMS**, gedoopt op 10-3-1748 te Voorthuizen, verleden op 7-2-1826 te Putten.
- 22 **Lubbert WILLEMS (van de BIJTEL)**, gedoopt op 16-5-1745 te Putten, overleden op 18-4-1823 te Huinen.
Gehuwd voor de kerk op 1-5-1774 te Putten met
- 23 **Aaltje WULPHEN**, gedoopt op 7-6-1750 te Putten, overleden op 6-7-1814 te Putten / Halvinkhuizen als Aaltje Wulven.

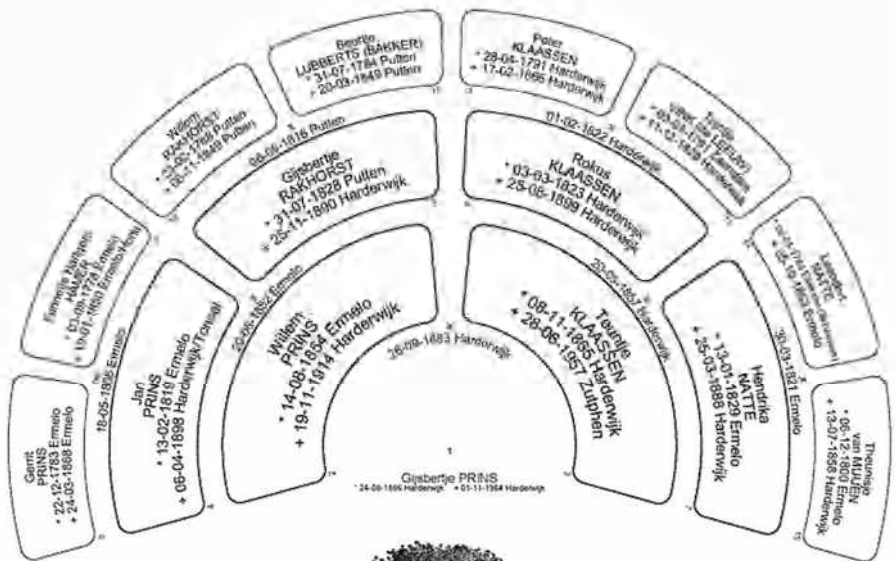
- 24 **Michiel (Jacobus) KOBUSSEN**, geboren voor 1771.
Ondertrouwd op 7-8-1791 met
- 25 **Lubbertje Hendriks KLAASSEN**, gedoopt op 12-3-1771 en
overleden op 22-1-1852.
Ondertrouwd (2) op 20-12-1795, gehuwd voor de kerk op
7-1-1796 met **Rokus JONGENEEL**, touwslager, gedoopt op
3-3-1776 en overleden op 3-2-1846 om 7.00 uur.
- 26 **Cornelis VINK**, geboren voor 1771, begraven op 24-4-1802
te Zaandam. Gehuwd met
- 27 **Aaltje Olferts de LEEUW**, geboren voor 1771, begraven op
4-3-1797 te Zaandam.
- 29 **Suzanna Pieters NATTE**, geboren circa 1755, elders
overleden op 22-10-1810.
Gehuwd met **Simon van DULLE**, geboren circa 1755.
- 30 **Willem Geurtsen van MUIJEN**, molenaar, gedoopt op
4-8-1771 te Ermelo, overleden op 17-9-1826 te Ermelo.
Gehuwd voor de kerk op 5-12-1796 te Putten met
- 31 **Hendrikje Gijsberts RAKHORST**, geboren op 23-7-1772 en
gedoopt op 2-8-1772 te Putten, overleden. 3-1-1841 te
Ermelo.

Generatie V1 OUDOUDERS:

- 32 **Wouter JACOBSEN**, gedoopt op 17-4-1713 te Barneveld.
Gehuwd voor de kerk op 22-10-1738 te Nijkerk met
- 33 **Trijntje NUIJEN**, gedoopt op 22-3-1711 te Putten.
- 34 **Gerrit HENDRIKS**, op de Hogen Geest, gedoopt op
18-1-1728 te Ermelo, overleden op 1-2-1808 en begraven
op 8-2-1808 te Ermelo. Ondertrouwd op 9-4-1755 en
getrouwd voor de kerk op 18-4-1755 te Ermelo met
- 35 **Janneken HENDRIKS**, gedoopt op 21-7-1726 te Ermelo/
Veldwijk, begraven op 9-1-1809 te Ermelo.
- 36 **Jan JANSSEN (HAMER)**, wonende op Rietbroek, gedoopt op
28-10-1714 te Ermelo. Gehuwd met
- 37 **Cornelisje HARTGERS**, gedoopt op 24-12-1713 te Ermelo,
overleden te Ermelo (Telgt), begraven op 6-2-1775 te
Ermelo.
- 38 **Jan AALTEN**, gedoopt op 8-12-1714 Ermelo. Gehuwd circa
1738 met
- 39 **Fenneken WILLEMS**, gedoopt op 16-1-1716 te Ermelo.

- 40 **Hendrik GIJSBERTS** (RAKHORST), gedoopt op 7-6-1705 te Apeldoorn.
Gehuwd voor de kerk (1) op 18-12-1735 te Beekbergen met **Maria Jacobs BROEKHUIJZEN**, geboren voor 1715, overleden 19-2-1738 te Beekbergen.
Gehuwd voor de kerk (3) op 19-12-1745 te Beekbergen met **Willemtjen JANS**, geboren voor 1725 te Beekbergen.
Gehuwd voor de kerk (2) op 4-11-1738 te Beekbergen met
- 41 **Hendrikje Hermans BRINK**, geboren circa 1711 te Beekbergen.
- 42 **Willem AARTSEN** (van de BIEZEN), geboren voor 1709 te Wilp, overleden 11-10-1779 te Putten. Gehuwd voor de kerk op 30-10-1729 te Voorthuizen met
- 43 **Hendrikje LUBBERTS**, geboren voor 1709 te Voorthuizen, overleden circa 1768 te Nijkerk.
- 44 **Willem WIEGMANS**, geboren voor 1714.
Gehuwd (1) voor 1734 met **Hendrikje KLAASSEN**, geboren voor 1714.
Gehuwd voor de kerk (2) op 12-4-1743 te Putten met
- 45 **Reintje LUBBERTS**, gedoopt op 25-11-1708 te Putten.
- 46 **Wulf BESSELSSEN**, geboren voor 1719.
Gehuwd voor de kerk op 7-4-1738 te Putten met
- 47 **Beertje JANS**, geboren voor 1719.
- 50 **Hendrik KLAASSEN**, arbeider, geboren te Hierden, gedoopt op 7-4-1725, begraven op 17-3-1806. Ondertrouwd op 7-4-1754 te Hierden, gehuwd voor de kerk op 24-4-1754 te Hierden met
- 51 **Geertje GIJSBERTS**, gedoopt op 30-5-1734, begraven op 28-3-1806.
- 52 **Pieter VINK**, geboren voor 1743, overleden voor 1763 te Koog aan de Zaan. Gehuwd met
- 53 **Guurtje CORNELISSEN**, geboren voor 1743, overleden voor 1763 te Koog a/d Zaan.
- 54 **Olfert Dirk de LEEUW**, geboren voor 1751, begraven op 22-05-1775 te Zaandam. Gehuwd met
- 55 **Aagtje MEESTER**, geboren voor 1751, begraven op 21-05-1803 te Zaandam.

- 58 **Pieter NATTE**, geboren voor 1735, overleden te Brouwershaven. Gehuwd met
- 59 **Jannetje HEERDERS**, geboren voor 1735.
- 60 **Geurt RUTGERSEN** (van MUIJEN), molenaar te Ermelo, gedoopt op 22-5-1740 te Ermelo, overleden op 8-6-1799 te Ermelo, begraven op 13-6-1799 te Ermelo. Ondertrouwd op 18-4-1761 en getrouwd voor de kerk op 3-5-1761 te Hierden met
- 61 **Petertje PETERS**, geboren te Hierden, gedoopt op 21-9-1740.
- 62 = 20 **Gijsbert Hendriksen RAKHORST**.
- 63 = 21 **Teunisje WILLEMS**.

Nederlandsche Jaerboeken (11)

(1765 en 1770)

K.Chr. Uittien

In het gemeentearchief, beheerd door het Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe, berust o.a. een unieke boekenreeks met als onderwerp: Merkwaardigste geschiedenissen die voorgevallen zijn binnen den omtrek der Verenigde Provintien sedert het begin van 't Jaer MDCCXLVII. De reeks bestrijkt de periode van 1747 tot 1798 en is daarmee completer dan menig universiteitsbibliotheek. Wat men schrijft over Harderwijk wordt als een nieuw feuilleton in het Vittepraetje gepubliceerd. Niet elk jaar werd Harderwijk vermeld.

Harderwyk, April 1765 (blz. 201 en 202)

Gelyk zelden voorvallende Gebeurtenissen waerdig zyn, der Vergetelheid onttrokken te worden, zoo zal het niemand vreemd schynen, dat we thans gewag maken van een voorval welk zedert den jare 1648, tyd van de oprechting en stigting der Provinciale Geldersche Academie in deze Stad, zoo niet maer eens, ten hoogsten niet meer dan tweemalen, te voren alhier gebeurd is. Op den 19, namelyk, van deze Grasmaend, is Jr. Augustus Robbert Baron van Heeckeren, Heer van Zuideras, Zoon van Jr. Frans Jan Baron van Heeckeren, Heer van Enghuizen, Clouse, enz., na dat dezelve, met veel lof, eenige jaren lang, zyne letteroeffeningen aen deze hooge Schole hadt voortgezet, openlyk , more majorum of, gelyk men doorgaens zegt, met de kap, tot Leeraer in de beide Rechten bevorderd. Hy hadt, vooraf, met algemeene toejuiching en goedkeuring, een Twistschrift verdedigd, ten opschrift voerende Specimen Juridicum Inaugurale, Amoenitat es quatdam Juris publici Gelrici complectens. De plegtigheden, by eene diergelyke bevordering, aen andere Academien gebruikelijk, tot het hooren en aenschouwen van welken, eene groote menigte van toehoorderen, zoo van binnen als buiten deze Stad, zamengevloeid waren, werden openlyk verricht, door den Professor Petrus Bondam, welke Heer, by die gelegenheid, eene Redevoering hieldt de finibus Jurisprudentiae Romanae' in Gelria regundis.

VERANDERINGEN ONDER DE HOOGHE EN LAGE AMTENAERS

1770, blz. 238

HARDERWVK. Den 28 van de nu afgeloopen Louwmaend, den gewoonen dag, waerop de Magistraet van deze Stad verandert, zyn, door de Prinse Erfstadhouder; tot Burgemeesters aengesteld de Heeren Aelt van Holthe en mr. Willem de Meester en tot Schepenen en Raden de Heeren Mr. Heribert van Westerveldt, Mr. Francois Oosterbaen, Mr. Dirk Bonen, Mr. Leendert Christoffel Willem de Wolf van Westerrode, Mr. Heribert Kornelis van de Graeff, Harmen Hendrik Pannekoek, Mr. Hendrik Johan Schrasert en Mr. Eco Scheltinga.

1770, blz. 1240

HARDERWYK. Op de Geldersche Academie alhier is, in plaetse van wylen den Hooggeleerden Heere Hendrik van Haastenburg, tot Professor Ordinarius Med. Prax. Chirurg. beroepen de Heer Nikolaas Georgius, Joansz., Stads Medicina Doctor te Utrecht.

noot

1. promoties met de kap; more majorum: was luisterrijk en daardoor veel duurder dan de private promotie zoals die meestal in Harderwijk werden gehouden. Die "more majorum" viel te beurt aan verdienstelijke jongelingen, wanneer deze door hen of de familie werd begeerd en deze laatste de kosten wilde dragen.

Het karakter van de Plooiërijen en de geschiedschrijving van Harderwijk (1702 – 1717)

door J.C. Vrielink

De Plooiërijen, een samenvatting

Met de dood van stadhouder Willem III in 1702 stond men in Gelderland, Overijssel en Utrecht voor het probleem hoe en door wie in het vervolg de stadsregeringen moesten worden benoemd. Of moesten ze worden *gekozen*? Omdat er na 1702 geen stadhouder meer werd aangesteld, viel de benoemende instantie weg. In 1675 had Willem III door middel van het beruchte Regeringsreglement¹ de benoeming van burgemeesters, schepenen, raden en gemeenslieden aan zich getrokken. Zo kon hij tot 1702 de drie gewesten op dictatoriale wijze regeren.

Onder Willems curatele had zich in de jaren 1675 – 1702 in de steden een min of meer permanent heersend patriciaat ontwikkeld. Dat was in Harderwijk ook duidelijk het geval: Willems creaturen, waaronder nogal wat aristocratische gunstelingen, maakten er de dienst uit in de stadsregering. In het laatste kwart van de zeventiende eeuw groeide echter bij de stedelijke burgerij van Gelderland, Overijssel en Utrecht meer en meer het gevoel van eigenwaarde. Zo ook in Harderwijk. Met name economisch zelfstandige burgers werden zich bewust van hun onmondigheid op politiek gebied.

In 1702 zagen deze burgers- de z.g. *Nieuwe Plooi* - hun kans schoon om het bestuur van hun stad te democratiseren. Zij eisten invloed van de burgerij op het kiezen van de stedelijke magistraten en regelmatige verkiezingen (om de drie jaar). Tevens moesten de magistraten aan bepaalde eisen voldoen. Daarbij grepen de burgers terug op – al of niet vermeende - oude rechten van de gilden en gemeenslieden om hun eisen te rechtvaardigen. Uiteraard ondervonden zij felle tegenstand van de regerende oligarchie – de *Oude Plooi* genaamd.

Deze Oude Plooi leek aanvankelijk nog de wind mee te hebben. De Staten van Gelre bepaalden namelijk direct na de dood van Willem III dat de bestelling van de stadsregeringen nu weer gekomen was 'en voortaan altijd sal zijn en verblijven aan de vrije dispositie van de respectievelijke magistraten'. Er ontbrandde in de steden van de drie gewesten een jarenlange strijd. Enerzijds stond de opkomende burgerij die een zekere democratisering nastreefde. Anderzijds de Oude Plooi die zijn machtspositie trachtte te behouden.

De Oude Plooiers dachten hun macht zelfs te vergroten, nu zij door de Staten in de gelegenheid werden gesteld de opengevallen plaatsen zelf door coöptatie aan te vullen, in plaats van dat de stadhouder nieuwe leden benoemde. Deze strijd, waarin beide partijen het wapengeweld niet schuwden, wordt de Plooierijen genoemd.

In 1981 heb ik zo uitvoerig en gedetailleerd mogelijk het verloop van de Plooierijen in Harderwijk beschreven². Daarbij heb ik uiteengezet, hoe na een aanvankelijk succes van de Nieuwe Plooi in 1704 en een mislukte poging tot contrarevolutie door de Oude Plooi, het in 1705 tot een overwinning en consolidatie van de democratisering kwam. Begin 1706 kwam er een duidelijk reglement waarin werd bepaald dat er elke drie jaar magistraatsverkiezingen zouden worden gehouden door vertegenwoordigers van de gilden en de burgerrij. De magistraatspersonen moesten minimaal drie jaar het burgerrecht hebben, in Gelderland geboren zijn, de 'ware gereformeerde christelijke religie' belijden, geen naaste familie in de raad hebben en niet riddermatig zijn! Een duidelijke overwinning van de burgerlijke, democratiserende krachten op het (deels aristocratische) patriciaat.

Vervolgens beschreef ik hoe vanaf 1707 de neergang van de Nieuwe Plooi begon. Allerlei factoren speelden bij die neergang een rol. In de Nieuwe Plooi vormde zich een tussengroep – de Stulpplooi - die van mening was dat de doeleinden met het Reglement van 1706 bereikt waren, zodat men kon overgaan tot "het normale leven". Onenigheden tussen sociale groeperingen beschouwde men in die tijd als *tijdelijke* verstoringen van de natuurlijke harmonie, waarvoor, zo dacht men, met het Reglement een *juridische* oplossing was gevonden. Een deel van de Nieuwe Plooiers streefde daarom naar verzoening met de "voormalige" tegenstanders. Maar de radicale en duidelijk meer gepolitiseerde Nieuwe Plooiers waren minder verzoeningsgezind. Zij raakten echter in de minderheid en waren mede daardoor niet sterk genoeg om voldoende tegenwicht te bieden toen de Oude Plooi opnieuw tot de aanval overging.

Belangrijker was echter het feit dat, zowel bij de opkomst als bij de neergang van de Nieuwe Plooi in Gelderland, de macht van de wapenen besliste³. In 1702/3 was het Staatse leger naar het zuiden getrokken in verband met de Spaanse Successieoorlog waaraan de Republiek met een immense troepenmacht (meer dan 100.000 man) deelnam. Daardoor waren er geen garnizoenen beschikbaar om het zittende patriciaat te verdedigen tegen acties van de Nieuwe Plooi. Zo kregen de democratiserende krachten een kans. De oorlog duurde voort tot 1713.

Toch waren de Staten-Generaal in 1707 in de gelegenheid voldoende troepen vrij maken om, op verzoek van de meerderheid van de Staten van Gelre, gewapenderhand op te treden tegen de radicale Nieuwe Plooi. In december 1707 bezetten deze troepen Arnhem, in januari 1708 Nijmegen, steden waar de radicale Nieuwe Plooi aan de macht was. Daarmee waren de radicale Nieuwe Plooi de tanden uitgetrokken en was het gedaan met de democratiserende beweging in Gelderland.

***Het karakter van de Plooiërijen:
personenstrijd, factiestrijd of democratiseringsbeweging ?***

Eind 19de/begin 20ste eeuw bestond er onder een aantal historici, zoals Fruin, de opvatting, dat de Plooiërijen niet meer waren dan een strijd tussen regenten. De regenten die door Willem III waren aangesteld wilden blijven regeren met uitsluiting van anderen. De regenten die niet bij Willem in de gunst hadden gestaan en in 1675 de laan uitgestuurd waren, trachtten nu, zo meenden deze historici, in 1702, met behulp van de gemeenslieden hun plaats op de kussens te heroveren. 'Het was eenvoudig *een personenstrijd*', aldus Fruin 4).

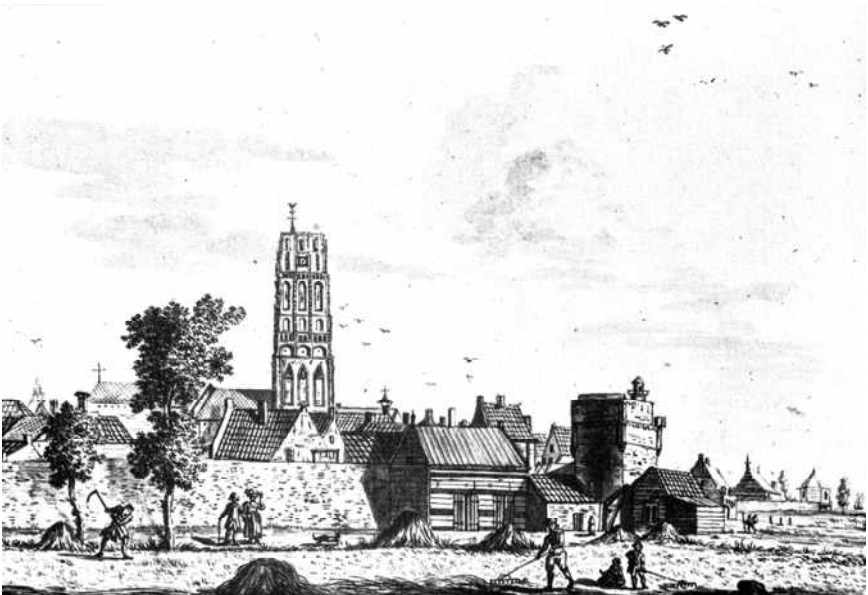
Nu is echter aangetoond dat in 1702 er van de personen die in 1675 door Willem III waren afgezet vrijwel niemand meer in leven was. Daarmee is de opvatting van Fruin voldoende weerlegd.

Anderen hebben in de Plooiërijen *een factiestrijd* gezien. Volgens hen zou het daarbij vanaf 1702 zijn gegaan om een strijd om de macht tussen regentengeslachten, een groep regentengeslachten die vanaf 1675 door Willem III was begunstigd contra een groep regentengeslachten die door die stadhouder was buitengesloten. Deze visie is al in de 19de eeuw met een keur van argumenten aangevochten door I.A. Nijhoff en J.H. Jonkers Nieboer, in de 20ste eeuw door S.P. Haak en H.L. Driessen 5). Ook de nogal oranjegezinde H.A. Weststrate betitelt in 1903 de Plooiërij als een 'democratische beweging na den dood van Willem III' 6).

In 1973 verscheen de dissertatie van mevrouw A.H. Wertheim – Gijse Weenink, getiteld *Democratische Bewegingen in Gelderland 1672 – 1795*. Hierin toonde zij op grond van gedetailleerd onderzoek o.m. aan dat het bij de Nieuwe Plooi om *een democratiseringsbeweging* ging. 'De kern van de Plooiërij ligt in de democratische eis van de burgers om meer macht en zeggenschap. (...) De burgers zijn zich bewust van hun meerdere kracht en kennis en voelen zich in staat tot meerdere verantwoordelijkheid en wensen niet meer op de achtergrond geduwd te worden zoals dertig jaar lang gebeurd was, aldus mevrouw Wertheim 7).

De geschiedschrijving van Harderwijk, een kritiek

Mevrouw Wertheim had de Plooiërijen in een flink aantal Gelderse steden onderzocht, doch niet die in Harderwijk. In 1981 heb ik aangetoond 8) dat ook in Harderwijk een democratiseringsbeweging – de Nieuwe Plooi – actief was en dat van factiestrijd niet gesproken kon worden. En ook in Harderwijk had de neergang van de democratisering alles te maken met het optreden van de Staatse troepen. Dat we bij de Plooiërijen te maken hebben met een vroege democratiseringsbeweging is in de hedendaagse geschiedschrijving algemeen aanvaard en dus in de handboeken opgenomen. Men leze er de desbetreffende gedeelten in b.v. *Geschiedenis van Gelderland 1492 – 1795* (uit 1975) en in het veelgeroemde handboek van Jonathan I. Israel, *De Republiek 1477 – 1806* op na. De schrijver van laatstgenoemd standaardwerk heeft mijn studie over Harderwijk belangrijk genoeg geacht om bij zijn behandeling van de Plooiërijen te gebruiken 9).

In 1998 verscheen *Geschiedenis van Harderwijk*

Hoofdstuk 2 behandelt o.m. de Plooierijen. Het stuk is werkelijk van een verbazingwekkende ouderwetsheid. De schrijver, J. Duinkerken, noemt de Plooierijen ... een factiestrijd. Angstvallig vermijdt hij iedere karakterisering van het streven van de Nieuwe Plooi. Kernwoorden van de schrijver zijn onrust, onrustig, ruzie en onenigheid. Maar het (revolutionaire) karakter van die onrust wordt nergens beschreven. Als de burgers het stadhuis van Harderwijk bestormen, de Oude Plooiers afzetten en vervangen door radicale Nieuwe Plooiers, beschouwt Duinkerken dat als niet meer dan de vervanging van de ene politieke elite door een andere. Zoiets als lood om oud ijzer. Maar het was toch waarachtig wel iets geheel anders, nl. de *vervanging van het hele politieke systeem*: de oligarchie moest plaatsmaken voor een (vorm van) democratie.

Dat de radicale Nieuwe Plooiers een democratisering wilden doordrukken – hetgeen in 1706 ook lukte – vermeldt de schrijver nergens expliciet. Dat de burgerlijke opstandige bewegingen van de Plooierijen als voorloper kunnen worden beschouwd van in de hele westerse wereld uitbarstende ‘democratische revoluties’ tegen het einde van de 18de eeuw, 10) – de gehele moderne geschiedschrijving mag er al lang zo over denken, niet echter Duinkerken 11)

En er is meer: Het ontslag van alle radicale Nieuwe Plooiers in 1707 komt bij deze schrijver volkomen uit de lucht vallen, want in zijn verhaal ontbreekt elk verband met de militaire interventie van de Staten-Generaal. Duinkerken acht alleen de verschuivingen in de regerende elites van belang nl. dat voor lange tijd adellijke lieden geen lid van de Harderwijker magistratuur mochten zijn. Dat de Nieuwe Plooi een democratiseringsbeweging was, die veel verder wilde gaan dan alleen maar de adellijke lieden uit de stadsregering weren, dat komt in *Geschiedenis van Harderwijk* niet uit de verf. De Nieuwe Plooi verloor weliswaar en van alle strijd bleef niet meer over dan het weren van de adellijke heren uit de raad. Maar dat wil nog niet zeggen dat men het veel verder reikende democratiseringsstreven van m.n. de radicale Nieuwe Plooi in een beschrijving van de Plooierijen mag verwaarlozen of impliciet mag bagatelliseren.

Gebruikte literatuur

- J. Folkerts (red.), *Geschiedenis van Harderwijk*, A'dam 1998. [FIK]
Robert Fruin, *Geschiedenis der Staatsinstellingen in Nederland 's Gravenhage*, 1980² [Fr]
Jonathan I. Israel, *De Republiek 1477 – 1806. Deel II: vanaf 1647*, Franeker, 1996. [Isr]
P.J. Meij e.a., *Geschiedenis van Gelderland 1492 – 1795*, Zutphen, 1975
J.C. Vrieling, 'Harderwijk in de jaren 1672 – 1674' in: *Herderewich-Kroniek*, 6de jg. nr.1,2 en 3 [Vr -1]
J.C. Vrieling 'Harderwijk in de Gelderse Plooierijen' in: *Herderewich-Kroniek*, 8ste jg.nr. 1 en 2 [Vr.- 2]
A.H. Wertheim – Gijse Weenink, *Democratische Bewegingen in Gelderland 1672 – 1795*, A'dam, 1973 [Werth]
H.A. Weststrate, *Gelderland in den Patriottentijd*, Arnhem,1903

Noten

- 1) Zie voor de wording van het Regeringsreglement Vr – 1
- 2) Vr – 2
- 3) Werth 35 – 89
- 4) Fr – 305
- 5) I.A. Nijhoff, 'De Geldersche plooiërijen' in: *Geldersche Volksalmanak*,1854. J.H.Jonkers Nieboer, 'De Geldersche onlusten in het begin der 18^e eeuw, *Geldersche Volksalmanak*,1898
S.P.Haak, 'De Plooierijen in het bijzonder in het kwartier Veluwe' in: *Gelre XI enXIV*. H.L.Driessen, ' De Plooierijen te Wageningen' in *Gelre XLIV*
- 6) West – VII
- 7) Werth—39
- 8) Vr – 2
- 9) Isr – p. 1096
- 10) Werth – 38, die voor de term 'democratische revoluties' en het uitbarsten ervan in de hele westerse wereld terecht verwijst naar R.R. Palmer, *The Age of Democratic Revolution*, 2 delen, 1959 en 1964.
- 11) Eerder schreef Duinkerken in dezelfde trant over de Plooierijen in zijn *Schepenen aan de Zuiderzee*, Zutphen, 1990 en in: Liek Mulder en Willem Frijhoff, *Een onderschatte universiteit. 350 jaar Gelderse Academie in Harderwijk*, Harderwijk, 1998.

Waar komt de naam "Hondegatstraat" vandaan?

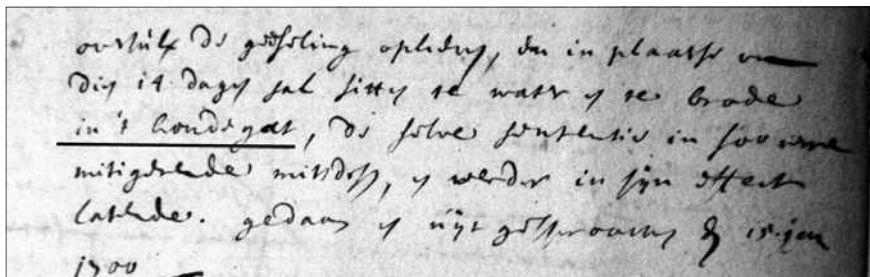
K.Chr. Uittien

Er zullen weinig straatnamen in Harderwijk zijn die zoveel tongen in beweging hebben gebracht als de Hondegatstraat. Ook in het verleden, zo midden 19e eeuw werd er zelfs in de Gemeenteraad over gedelibereerd om er Hondegardstraat van te maken.

Klinkt toch wat netter dan "gat". Inderdaad komen we die straatnaam dan ook regelmatig zo tegen. In 1899 werd een huis in de Hondegardstraat verkocht, in 1773 woonde er een lidmaat van de kerk, in 1901 verhuisde er een bakker. Die bakte het helemaal bruin door te adverteren met "Hondigartstraat". Toen Harderwijk straatnaamborden ging gebruiken vulde men alleen maar aan. Wanneer er al een bord was werd er één bijbesteld voor de andere kant van de straat. De Hondegatstraat heette toen vanaf de ene kant "Hondegard-" en de andere kant "Hondegatstraat". Nog langer geleden heette die straat "Snijderstraat", verwijzend naar de linnenindustrie die Hardewijk bezat. Namen als Vuldersstraat, Wolleweverstraat, Verversteeg herinneren daar nog aan. Door slordig schrijven werd het ooit gelezen als "Zuiderstraat" en weer was een sprookje geboren. Waar een Zuiderstraat is moet ook een Noorderstraat zijn geweest. Harderwijk was dus veel groter geweest maar is deels door de zee verzwolgen!

Waar komt dan de naam Hondegat vandaan? Wel, onder het gemeentehuis waren de cellen die, zoals ook elders in Nederland, hondegat werden genoemd. Dus niet vernoemd naar het achterste van trekhonden waarvan de eigenaren op de Markt stonden.

Trekhonden kwamen pas begin 19e eeuw in opkomst, maar de naam "hondegat" voor gevangeniscel komt al eeuwen eerder voor.

Een fragment uit het Oud Rechterlijk Archief Harderwijk, inv. nr.3: "Resolutien en Sententien in cas van gelt boeten en corporele als andre straffen sedert den jare 1694". De tekst is: ".....oversulx de geeseling opheven[de], dan in plaatte van dien 14 dagen sal sitten te water en te brode in 't hondegat, de selve sententie in soo verre mitigerende mitsdesen, en verder in sijn effect latende, gedaan en uijtgesproocken den 15. jan. 1700"

Van alles wat Ver-EEUW-igd (41)

Wat de kranten 100 jaar geleden schreven

G. Verwijs—ten Hove

Voor heel veel Nederlanders en ook voor de Harderwijkers is de geboorte van een prinses op 30 april de gebeurtenis van het voorjaar 1909. In de vroege ochtend van die vrijdag begint het (lange) leven van prinses Juliana Louise Emma Marie Wilhelmina. Dat haar leven lang zal zijn is dan natuurlijk nog in de schoot van de toekomst verborgen, maar de hoop hierop wordt alom uitgesproken. De prinses is vernoemd naar haar beide grootmoeders en haar moeder (de laatste drie namen), terwijl de naam Louise herinnert aan Louise de Coligny, de vierde echtgenote van prins Willem de Zwijger. Haar roepnaam Juliana is een eerbetoon aan diens moeder Juliana van Stolberg. Zou er een jongen zijn geboren, dan zou deze net als de Friese stadhouders destijds Willem Lodewijk zijn genoemd. De koningin en haar echtgenoot zijn zelf ook vernoemd, als er begin april bij een familie in Vroomshoop met de zeer toepasselijke naam Prins een tweeling wordt geboren, die de namen Wilhelmina en Hendrik krijgen. Van alle kanten wordt het koninklijk paar gelukgewenst met de geboorte van hun dochter, waarbij Harderwijk natuurlijk niet achterblijft. In de aanloop naar de blijde gebeurtenis is plaatselijk besloten dat de verjaardag van prins Hendrik op 19 april niet zal worden gevierd, maar dat er binnen 14 dagen na de geboorte een groot Oranjefeest zal komen. Alle aandacht, energie en het beschikbare geld zal naar dit feest gaan, dat voor 12 mei wordt aangekondigd. Het postkantoor heeft op die dag zelfs gewijzigde openingstijden en het tijdstip waarop de krant verschijnt is ook aangepast. Er worden al wel eerder dankdiensten gehouden, zowel in de Hervormde en de Gereformeerde Kerk, als in de Synagoge, waar de voorganger op zaterdag 1 mei een gebed uitspreekt voor de Koninklijke familie. Het hoofdbestuur van de Onderwijzersclub brengt in een circulaire aan de feestcommissies onder de aandacht dat voor kinderen alcohol, in welke vorm ook, ten hoogste is af te keuren.

PIEK . FLJN.

Oranje-Zonnetjes.

NIEUW. NIEUW.

Minzaam aanbevelend,

G. J. KROP,

— — Hondegardstraat. — —

Klaas Foppen heeft ruim een week voor de geboorte een poort opgericht in de Groote Marktstraat. Ondertussen wordt er volop geadverteerd. Van tevoren waren er al diverse soorten oranjegebak en tompoezen te koop, maar nu zijn er kant-en-klare beschuiten met oranje muisjes (prijs 2 of 4 cent) en "Oranje-Zonnetjes" leverbaar.

Heeren Rokers!
 Rookt het nieuwe merk:
„De nieuwe Kroonprinses”.
 Extra fijne 2¹/₂ cents sigaar.
 Aanbevelend,
H. van der Toom.
 Vijhestraat t/o 't Kerkhof.

Er is Juliana-wijn en -bier, terwijl de rokers van een feestsigaar kunnen genieten. In Hierden houdt burgemeester Kempers een geschiedkundige lezing over het Oranjehuis. De Harderwijker Courant plaatst nog geen foto's bij de artikelen. Wie foto's wil zien moet wachten tot 25 mei; dan biedt Wielenga 5 verschillende fotokaarten van de prinses aan.

A.J. Wuestman maakt reclame voor een rijk geïllustreerde uitgave van 132 pagina's "Toch Oranje Boven" van de auteur J. Stamperius.

Ook de media pakten breed uit bij de geboorte van Prinses Juliana. Bij gebrek aan foto's werden tekeningen gemaakt van het gelukkige gezin. Deze is afkomstig van het Geïllustreerd Weekblad.

Meerdere keren is te lezen, dat de koningin haar kind zelf voedt en dat de prinses goed groeit. De doopplechtigheid heeft plaats op 5 juni, waarbij als bijzonderheid wordt vermeld dat de dopeling, alleen met een verzorgster, zonder haar ouders, in de met zes paarden bespannen Gouden Koets naar de kerk wordt gereden. Ter gelegenheid van de geboorte is er landelijk in 473 gevallen sprake van strafvermindering of zelfs vervroegd ontslag uit de gevangenis, waarbij er dan wel sprake moet zijn van goed gedrag. Bij niet-gedetineerden komt 425 keer een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van een boete voor. Ook worden er Koninklijke onderscheidingen uitgereikt. In Harderwijk valt deze eer te beurt aan de heer Th. C. D. Gerhard, die tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau wordt benoemd. Hij is al vanaf 8 december 1870 in functie als stationschef, maar het lintje is ook voor zijn betrokkenheid als mede-oprichter van de muziekvereniging Crescendo.

Was de 30e april een feestdag, eigenlijk is de dag ook een beetje als een dag van rouw te beschouwen, zo is te lezen, want er is een definitief einde gekomen aan de vestiging van het Koloniaal Werfdepot in de stad. Voor het verenigingsleven ter plaatse is het een verlies. De Harmonie neemt afscheid van hoornblazer J. Buser, die er de trombone bespeelde. Zijn medeleden bieden hem 6 salonstoelen aan. In het gebouw van de kegelclub "Alle Negen" wordt kapitein Meerburg, in gezelschap van zijn echtgenote, gehuldigd in verband met hun vertrek naar Nijmegen. Alle manschappen vertrekken, op de 1e luitenant Vink en de gepensioneerde sergeant-majoor G. Verwijnen na, die nog hier blijven om de personen die zich eventueel nog komen aanmelden naar Nijmegen door te verwijzen.

Het Koloniaal Werfdepot, hier in 1902, vertrekt naar Nijmegen

Een abonnee die daar nu woont, omdat hij ook overgeplaatst is, laat in een brief weten dat het niet zo goed gaat met de werving. Hij heeft trouwens niet veel begrip voor het feit, dat menigeen in Harderwijk het Werfdepot tegenwerkte en het graag zag vertrekken. De Nijmegenaars zijn blij met de vestiging, want "zij weten beter aan welke kant de boter op het brood zit", zo schrijft hij. Maar in Harderwijk wordt nu vooruit gekeken naar de komst van een vast garnizoen. De plannen voor de aanleg van een spoorverbinding naar Apeldoorn, waarvoor de Vereniging Harderwijk Vooruit zich mede sterk maakt, hebben hier zeker mee te maken. Een gedeelte van de stadswede bij het Nachthok is gereserveerd als militair terrein, maar een afgepaald gedeelte is nog beschikbaar voor beweiden.

Bij vergissing is er al iets te vlug een begin gemaakt met de sloop van een afrastering in deze buurt, zonder rekening te houden met de sportclubs die ook nog van dit terrein gebruik maken. De sportbeoefenaars krijgen de beschikking over het nieuwe exercitie-terrein, "voor zover er geen koeien zijn", zo beslist de politiek. De koeien komen nog vaker ter sprake in de raad, als er klachten komen dat zij het water uit de sloten bij de weide niet meer willen drinken. Dit vuile water wordt veroorzaakt door de lozingen van afvalwater van de zuivelfabriek Amersfortia aan de Stationsweg.

De gemeente verpacht diverse percelen grasland; de opbrengst is fl. 3.281,-. Een plan dat al eerder aan de orde geweest is duikt weer op, n.l. de verplaatsing van het postkantoor. Het zou in de Hortus kunnen komen of op het Kerkplein. President-kerkvoogd Van Esveld, die ook wethouder is, geeft de kerkvoogden het advies nog eens contact met de regering op te nemen om de destijds afgebroken onderhandelingen voor verkoop van een gedeelte van het plein bij de kerk weer voort te zetten. Echter, in een ingezonden brief wordt dit wel een heel slecht plan genoemd.

Grasverpachting
VAN DE
gemeente Harderwijk,
op **Woensdag 16 Juni e.k.,**
's namiddags 1 uur, in het
Gymnastieklokaal van school
B (Vischmarkt) van:
de Groentjes (14 perc.),
de Havendijk, de Bleek met
de Friesche gracht, de Spoor-
kamp, de Staart aan Zee (4
perc.) de Wel achter Pennink
(1 perc.), en de Rietmheen.
Aanwijzer de opsichter **VERHAGEN.**

Het uitzicht voor de bewoners van het Kinderhuis verdwijnt, de (school)kinderen moeten hun speelplaats missen en het zou zonde zijn zo'n mooie gelegenheid voor een luttel bedrag te verkopen. Of het met deze

zaak te maken heeft, is niet helemaal duidelijk, maar een feit is dat Van Esveld per 15 mei aftreedt als wethouder en als ambtenaar van de Burgerlijke Stand. Tevens wil hij zich bij de eerstkomende verkiezing niet meer verkiesbaar stellen als raadslid. Hierop volgt de kandidaatstelling voor een nieuwe wethouder. De raad kiest met algemene stemmen, natuurlijk op één na, voor raadslid K. van Schouwen. Dit is bijzonder, want eerder is hij ook al unaniem in de raad gekozen. In de nog bestaande vacature wegens het vertrek van raadslid A.P. Versluijs wordt de naam van de heer A.C.J. Vitringa weer naar voren geschoven en hij wordt gekozen. De heer B. Goosens volgt Van Esveld op als ambtenaar van de Burgerlijke Stand.

— Als een merkwaardig geval dient vermelding de viering hunner 55-jarige echtvereniging van Jan v. Bijsteren en Francina de Vente, verpleegden in het Kinderhuis op 20 April alhier. Door de goedheid van Regenten en Regentessen werd hun dezen dag tot een feestdag gemaakt.

IN MEMORIAM.

Dinsdag j.l. overleed in goeden ouderdom de ons allen welbekende Heintje de Porster, weduwe Wildeman. Vanaf het jaar 1882 had zij zich in vereeniging met haren man, alhier gevestigd als porster en porder, blijkens opschrift, aan haar deur prijkkende: „Hier klopt en port men”. Na den dood van haren man zette zij haar nachtelijk beroep voort en deed dat steeds op eene wijze, die ieders tevredenheid en bewondering wekte. Nimmer zou zij den tijd vergeten, waarop men haar besteld had. Zij heeft in langvervlogen dagen heel wat gezien en bijgewoond, maar zij bewaarde hare geheimen voorbeeldeloos getrouw. Nu is zij weg. Vrijdag, op den geboortedag der Prinses stond zij nog op de stoep harer woning in de Vulderstraat om de lieve jeugd te zien voorbijtrekken. Thans heeft zij ons verlaten, maar de herinnering aan haar trouwe waakzaamheid zal van geslacht op geslacht blijven voortleven.

Op 12 mei wordt het huwelijk voltrokken tussen Cornelis Klaassen en Petertje Hagen. In het Kinderhuis is op 20 april het echtpaar Jan van Bijsteren/Francina (Johanna) de Vente 55 jaar getrouwd. In deze tijd overlijden er diverse bekende personen. De heer Mozes Salomon Frank, de voorzitter van het Israëlitische kerkbestuur, bereikt de leeftijd van 82 jaar. Op zondag 6 juni heeft onder grote belangstelling de begrafenis plaats op de Israëlitische begraafplaats. De bekende Heintje de Porster overlijdt vrij plotseling op 4 mei.

Andries Feit beveelt zich als haar opvolger aan. Een andere bekende verschijning is de oud-militair uit de Atjeh-tijd Christiaan Lutjes, in de stad bekend onder de namen Disco en Kruiemeltjen. Op 17 april wordt hij levenloos in zijn woning gevonden. Hij is 75 jaar geworden. Helaas heeft stationschef Gerhard zijn Koninklijke onderscheiding niet lang kunnen dragen, want al op 1 juni volgt zijn overlijden op 68-jarige leeftijd. Als zijn opvolger wordt benoemd de heer Buijtenhuijs, stationschef in Huis ter Heide, die daar op zijn beurt wordt opgevolgd door zijn broer, de waarnemend stationschef Buijtenhuijs uit Harderwijk. Per 19 april krijgt de heer O. Netze een benoeming als Inspecteur van Politie. De brigadecommandant van de Rijkspolitie A. Oosterling neemt 30 juni afscheid na een dienstverband van 25 jaar in Harderwijk. In totaal is hij bijna 55 jaar in dienst van het Rijk werkzaam geweest. Over zijn salaris en pensioen wordt niets vermeld, maar het schijnt dat er wel eens te lage salarissen zijn uitbetaald. De minister van Binnenlandse Zaken vraagt tenminste opgave bij de Commissarissen der Koningin in de provincies welke veldwachters niet genoeg verdienen.

In het onderwijs zijn ook diverse mutaties in het personeelsbestand. De heer G. van Raalten beëindigt per 21 april zijn werkzaamheden aan school A en keert terug naar school B. Naar verluidt zijn er 65 sollicitanten voor de functie van hoofd van school A. Als hoofd van school C fungeert vanaf 2 juni de heer G. Landweer. De bekende G. Beumer neemt afscheid als leraar aan de Rijksnormaallessen. In de loop van de tijd heeft de heer Beumer wel 91 vergaderingen bijgewoond en alle notulen voor gezien getekend. Als dank ontvangt hij een bureaustoel. Nog meer geschenken ontvangt de bekende ds. G. Spijkerboer van de Ned. Hervormde Gemeente bij zijn 25-jarig ambtsjubileum op 20 april. De catechisanten geven een schemerlampje, de gemeenteleden een couvert met inhoud en verder is er nog een tafeltje met een kristallen vaas. De collega's van de classis bieden hem een "bibliothèque tournante" aan. Op 25 april, de zondag na het jubileum, spreekt de predikant een gedachtenisrede uit. De jubilaris dient zijn gemeente vanaf 1894.

— Ds. G. Spijkerboer hoopt a.s. Zondagmorgen voor de Ned. Herv. Gemeente zijne gedachtenisrede uit te spreken ter gelegenheid van zijn 25-jarige ambtsbediening.

— De eerste H. Commune van de jonge lidmaten der R. Kath. gemeente zal plaats hebben op a. s. Zondag, in plaats van op Hemelvaartdag, gelijk voorheen het geval was.

Op dezelfde dag vindt in de Rooms Katholieke Kerk de eerste Communie plaats, die eerder gewoonlijk op Hemelvaartsdag gehouden werd.

De eerste zwaluw is op 8 mei gesignaleerd en dat is 3 respectievelijk 12 dagen eerder dan in de twee voorafgaande jaren. Het versterkt de hoop op een warme zomer. Eind mei is te lezen dat door het prachtige weer de zomervruchten en andere gewassen snel gegroeid zijn en dat het een goede tijd is om boekweit te zaaien. D. van de Brink, hoek Frieschegracht maakt reclame voor grote rozijnen, want de tijd van melkmoes eten breekt weer aan. Al op 3 juni oogst de tuinman van Westerholt de eerste nieuwe aardappelen. Opvallend is het grote aantal meikevers. Dat mooie weer is een heel verschil met eind mei 1860, zo memoreert een "geacht ingezetene" in de krant, want toen was er op 30 en 31 mei, tijdens de Pinksterdagen, sprake van vreselijke stormen, waarbij daken, vissersboten, netten, landbouwgewassen en bomen (wel duizenden!) het moesten ontgelden. De krant heeft het bericht geverifieerd en complimenteert de briefschrijver met zijn goede geheugen.

In deze tijd wordt er al meer geoogst, want er is te lezen dat opgeschoten jongens wortels weggenomen hebben van de Spieringkamp. Verder krijgt de politie een melding van een verwijderd putrooster, waar een kind voorover invalt. De jeugd heeft de stad ook een slechte naam bezorgd bij het bezoek van 40 auto's van de Nederlandsche Automobielclub tijdens een betrouwbaarheidsrit van Groningen naar Utrecht. "In Harderwijk was de straatjeugd even onvriendelijk als de bokking uit dat stadje beroemd", zo wordt geconcludeerd.

De "Paaschbleek" op 2e Paasdag is wel rustig verlopen. Het luidruchtige gezang van dronken jongelui is gelukkig achterwege gebleven. Na jaren is het oud-Hollandse koekslaan er weer eens beoefend.

Atelier D. SCHOONEBOOM

Smeepoortenbrink B 161.

Vergrootingen

in elk gevraagd procédé.

**Goede Vrijdag, eerste en
tweede Paaschdag geopend.**

Billijke en nette bediening.

Vlugge aflevering.

Aanbevelend,

D. SCHOONEBOOM.

Op deze feestdag, maar ook op zondag Eerste Paasdag, is de zaak van fotograaf Schooneboom geopend.

Roelof de Groot vraagt een Hinderwetvergunning aan voor een visrokerij in de Schoolsteeg, sectie E, nr. 2163 (Schoolsteeg 6). Het beurtveer op Amsterdam gaat over van vader J.E. Jansen op zijn zoon A. Jansen. L.C. Pfrommer neemt de zaak in de Smeepoortstraat, een "Vleeschhouwerij en Spekslagerij", over van zijn vader C.F.

Pfrommer. Of het op dit of een ander adres is ontvangen, is niet bekend maar de krant meldt dat een slager "een valsch dubbeltje" bij de politie heeft gedeponeerd.

De voorjaarsveemarkten zijn ook goed verlopen. Opvallend is de aanvoer op 14 april van drie geiten, waar blijkbaar geen kopers voor waren. De eerste aanvoer van ansjovis is eind april een feit. Het gaat over een vangst van 3(!) exemplaren, aangebracht door Andries Klaassen Kzn.

— Op de heden gehouden veemarkt bestond de aanvoer uit 30 koeien, 6 kalfvaarzen, 15 pinken en 3 geiten.

De prijzen waren als volgt: guste koeien f110 tot f155; vette koeien f142 tot f176; kalfvaarzen f115 tot f130; pinken f40 tot f65; geiten geen prijs.

— Voor het lossen en vervoeren van kolensintels van het station Hulshorst naar den Molenweg, is bij de heden gehouden aanbesteding, ingeschreven door:

J. Boonen te Harderwijk, voor	f 4 75.
H. Boonen Az. te Hierden, " "	" 4 45.
W. Prins te Harderwijk " "	" 3 98.
K. Keizer te Hierden " "	" 3 74.
Jan Epe " " " "	" 3 20.
J. Hamstra c. s. te Harderwijk " "	" 2 99.
B. Zeeboer te Hierden " "	" 2 69.

Er werd ingeschreven per wagon.

Aan den laagsten inschrijver is het werk gegund.

Al langere tijd is er sprake van verharding van de Molenweg in Hierden. Nu wordt het werk eindelijk aangepakt. Gegadigden kunnen inschrijven voor het vervoeren en lossen van 1900 M3 sintels van station Hulshorst naar de Molenweg.

De uitbreiding van het sanatorium Sonnevanck gaat van start. Sonnevanck ontvangt van een zustercomité een gift van fl. 500,-.

Bij Sonnevanck wordt in 1909 een start gemaakt met de bouw van het hoofdgebouw dat al in 1910 kan worden opgeleverd

Bij de zangvereniging Harpe Davids is het plan ontstaan om bewoners en personeel van het sanatorium af en toe eens te verrassen met een zanguitvoering. Het optreden van de zangers in de openlucht tussen de bomen is een succes en wordt zeer op prijs gesteld.

Tot slot een berichtje uit een verslag van de gemeenteraadsvergadering van 27 mei 1909: de klokken van het station en het gemeentehuis zullen vanaf 1 juni "precies den Amsterdamschen tijd" aangeven (in plaats van de Greenwich tijd) en gelijk lopen met de klok van het postkantoor.

VERHALEN VAN VETERANEN

Aan de vooravond van de Nationale Veteranendag op zaterdag 27 juni 2009 wordt in Harderwijk het boek *Verhalen van Veteranen* gepresenteerd. Tijdens een feestelijke bijeenkomst in Boekhandel Plantage in Harderwijk zal het eerste exemplaar worden uitgereikt aan loco-burgemeester Rob Daamen. In *Verhalen van Veteranen* worden 28 veteranen geïnterviewd over hun ervaringen in het buitenland. De oudste van hen is bijna negentig en is uitgezonden naar voormalig Nederlands-Indië, de jongste is net twintig en heeft recent een uitzending naar Uruzgan meegemaakt. Er worden veteranen geïnterviewd die missies in Korea, Nieuw-Guinea, Libanon, voormalig Joegoslavië en Afrika hebben uitgevoerd. Het idee voor *Verhalen van*

Veteranen is geboren toen initiatiefnemer Theo Bakker enkele jaren geleden als gast meereed met de Regionale Veteranendag. 'Veel veteranen hadden mooie verhalen te vertellen over hun tijd in het buitenland en ik realiseerde me dat veel van deze ouderen de tachtig gepasseerd waren. Als we hun verhalen wilden bewaren, moesten we daar niet te lang mee wachten', vertelt Theo Bakker. 'Ook speelde mee dat mijn vader vroeger uitgezonden is geweest naar Nederlands-Indië.'

Hij heeft het er nooit veel over gehad, maar het vormde voor mij een aanleiding om Indië-veteranen te interviewen en van het een kwam het ander. Zo vertelden ook de Korea-gangers hun verhaal en de militairen die naar Nieuw-Guinea zijn geweest. Langzamerhand ontstond het idee om het verhaal door te trekken naar de huidige tijd waarin jongere militairen worden uitgezonden naar Afghanistan. Uiteraard verschillen de omstandigheden, maar in principe gaan ze hetzelfde avontuur tegemoet als hun opa's vroeger. Gelukkig wordt er tegenwoordig veel gedaan aan opvang en begeleiding. In de jaren vijftig kwam daar niet zoveel van terecht. Veel oudere veteranen voelden zich na terugkeer in de steek gelaten en ontvangen nu eigenlijk pas de waardering die hun toekomt. Ze zijn er blij mee, maar hebben er wel lang op moeten wachten.'

Het boek *Verhalen van Veteranen* is geschreven en samengesteld door Theo Bakker en is gedrukt door Uitgeverij Diepenmaat. Het boek wordt uitgegeven in de Harderwijk Reeks. De geïnterviewde veteranen zijn grotendeels afkomstig van de Noordwest Veluwe waar nog veel veteranen woonachtig zijn. Het boek is geïllustreerd met foto's van de veteranen zelf. Een aantal veteranen vond het moeilijk om over hun ervaringen te vertellen. Soms zijn hun ervaringen na zestig jaar nog niet verwerkt en komen er nog veel emoties boven. 'Het is erg afhankelijk van hoe mensen hun diensttijd hebben doorgebracht', zegt Theo Bakker. Veteranen hebben soms verschrikkelijke dingen meegemaakt. De ene verwerkt dat eerder dan de ander. Opvallend is dat bijna alle militairen positief terugkijken op hun missie en dat het hen grotendeels gevormd heeft in hun verdere leven. *Verhalen van Veteranen* kost € 17,50 en is verkrijgbaar bij boekhandel Plantage en in het Stadsmuseum in Harderwijk. Het boek is eveneens te bestellen via de website www.harderwijkreeks.nl

Samenstelling bestuur en voorzitters van werkgroepen

naam	straat	telefoon	functie
N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42	voorzitter
P. Stellingwerf	Metten Gerritskamp 5	55 23 45	vice-voorzitter
B. Kappers	Hogepad 24	42 96 03	secretaris
J.L. de Jong	Hoogstraat 5	06-21541421	penningmeester
Th. Bakker	Hazelaarlaan 9	42 33 17	redactie
J.C. de Groot	Stationslaan 165	42 82 72	excursies
C.Th.v.d.Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71	lid
M.E.v.d. Heijden-Staats	Bleek 16	56 35 31	lid

Vittepraetje

Th. Bakker	Hazelaarlaan 9	42 33 17	hoofdredactie
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	42 06 93	eindredactie

Ledenadministratie

J.L. de Jong	Hoogstraat 5	06-21541421	
--------------	--------------	-------------	--

Werkgroep archeologie:

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42	voorzitter
----------------	-------------------	----------	------------

Werkgroep genealogie:

R. Uittien-Jacobs	J.P.Heyelaan 58	41 44 31	voorzitter
-------------------	-----------------	----------	------------

Werkgroep Kroniek van Harderwijk:

G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	42 06 93	lid
---------------------	-----------------	----------	-----

Werkgroep Open Monumentendag

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42	voorzitter
----------------	-------------------	----------	------------

Werkgroep excursies

J.C. de Groot	Stationslaan 165	42 82 72	lid
---------------	------------------	----------	-----

Hoofdverspreider

P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	417335	
----------------------	--------------------	--------	--

Verspreiders

wijknaam	naam	adres	telefoon
1 = Stadsweiden 1	B. Karssen	Gruttomeen 39	42 10 73
2 = Slingerbos	mevr. C.Deitmers	Stationslaan 117-19	41 51 55
3 = Wittenh./Veldkamp	mevr. De Vries	Roosevelttlaan 24	42 67 32
4 = De Stad	mevr. E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
5 = Stadsdennen	H. Schaaf	Guido Gezellelaan 4	41 43 38
6 = Stationslaan	H. Skora	Churchillaan 23	41 53 97
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	mevr. Messerschmidt	Zuiderzeestraatweg 61	45 21 83
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 13	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	41 73 35
13= Stadsweiden 2	C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
14 = Vissersbuurt	J.J.H. Kooiman	Burg. Numanlaan 76	41 96 38
15 = Friesegracht	M. van Broekhoven	Plantage 68	41 51 73

Voor actuele informatie bezoekt u ook onze website

www.herderewich.nl

redactieadres Vittepraetje: redactie@herderewich.nl

Voor Books & More

ga je naar

Plantage Books & More

Luttekepoortstraat 10
3841 AX Harderwijk
0341-430975

Keus uit meer dan 14.000 kwaliteitsboeken

PLANTAGE **BOOKS & MORE**

HARTMAN

